

دنا و اکوتوریسم

دکتر حمیدرضا وارثی
عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان

مقدمه

پدیده‌های طبیعی و چشم‌اندازهای جالب جغرافیایی یکی از عوامل مهم توریسم و توسعه گردشگری در جهان و ایران بوده و هست. گردشگران تنها جهت دیدن و آشنایی با یک پدیده طبیعی نظیر غار، یا آبشار یا سایر مناظر و چشم‌اندازها فرسنگها راه را طی کرده و هزینه‌های زیاد متحمل شده‌اند. از سویی ورود گردشگران به محل علاوه بر افزایش درآمد، موجب گسترش راهها و ساماندهی محل استقرار پدیده‌های طبیعی و مراکز استقرار جمعیت پیرامونی آن شده و تأثیر عمیقی نیز بر رفتار اجتماعی ساکنین داشته است.^(۳)

براساس گزارش WTO^(۴) نرخ رشد اکوتوریسم آنچنان فزاینده است که قرن ۲۱ قرن اکوتوریسم خواهد بود. انتظار می‌رود در دهه‌ی نخست این قرن رشد عمومی تجارت توریسم بین ۴/۳ تا ۶/۷ درصد و از این مقدار بیشترین سهم از آن اکوتوریسم باشد، به گونه‌ای که سرمایه‌گذاری در این

خلاصه

منطقه دنا در شمال استان کهگیلویه و بویراحمد و بخشی از آن در جنوب استان اصفهان قرار دارد. با طبیعتی دل‌انگیز و آب و هوای دلپذیر و گل‌های گوناگون و لاله‌های واژگون، چشمه‌ساران زلال و گوارا و پوشش گیاهی رنگارنگ صدای پای آب و ساز باران و طبیعت زیبا و سحرآمیزش چکاوک خیال را مجذوب کندمزار احساسش می‌نماید و قناری خیال هر زیباپسندی را تا چکاد دنا می‌کشاند نقاش آفرینش در نگارخانه خلقت با قلم محبت در آبشار دل‌انگیز باسوج و باغستانهای سیب و انگور سی‌سخت مناظر دلپذیری طراحی نموده است که هر کدام غزلی از دیوان زیبای آفرینش است^(۱) و این منطقه جزء یکی از مناطقی می‌باشد که می‌تواند در جذب گردشگرانی که قصد دیدار از طبیعت یا همان اکوتوریسم^(۲) را دارند بسیار جاذب باشد.

بخش تا ۳۰ درصد رشد خواهد داشت.

داده‌ها و شواهد موجود نشان می‌دهند که در ایران بایستی اکوتوریسم را به عنوان محور اصلی برنامه‌ریزیهای مربوط به توسعه ملی توریسم در نظر گرفت. زیرا ایران به عنوان یکی از پنج کشور برخوردار از بیشترین تنوع محیطی و جغرافیایی شناخته شده در یکی از ذخیره گاههای مهم تنوع زیستی سیاره زمین به شمار می‌آید.^(۵)

دنا کجاست؟

کوههای دنا اوج چین خوردگی زاگرس است. دنا یک قله تنها نیست، دنا رشته‌کوه مرتفعی است به طول ۵۰ کیلومتر که بیش از چهل قله بلندتر از چهار هزار متر در آن دیده می‌شود. بلندترین این قله‌ها به نام سه‌نپ بیژن ۴۲۳۵ متر ارتفاع دارد. بلندی یال این رشته‌کوه چهار هزار متر است. منطقه دنا ناحیه‌ای کاملاً کوهستانی است. اختلاف ارتفاع بلندترین و کم‌ارتفاع‌ترین نقاط منطقه به بیش از سه هزار متر بالغ می‌شود. چنین اختلاف ارتفاعی با وجود قله‌های بلند، دیواره‌های عظیم و دره‌های عمیق ممکن گردیده است.

رودخانه‌ها و آبشارها و جاذبه‌های بسیاری جزء منطقه دنا می‌باشد رود ماربر که در شمال دنا از شرق به غرب جاری است با گذشتن از روستا و تنگ خراسان به رود خراسان تغییر نام داده و بعد از روستای میمند با تغییر جهت ناگهانی به سمت جنوب پیچیده و پس از بریدن و گذشتن از تنگهای باریک و عمیق و جنگلی به رودخانه بشار می‌پیوندد که در جنوب دنا از شرق به غرب جاریست. رود پر آب حاصل از به هم پیوستن خراسان و بشار که یکی از مهمترین سرشاخه‌های کارون است با نام خراسان به سمت غرب جریان می‌یابد. محلی که دو رود خراسان و بشار به هم می‌پیوندند، منطقه‌ای جنگلی و بسیار زیبا است. ارتفاع این محل که پائین‌ترین نقطه دنا می‌باشد ۱۳۰۰ متر است. در حاشیه رودخانه‌های بشار و خراسان که از جنگل بلوط پوشیده است گاهی دشتهای باریک و کوچکی قرار دارند که در آنها برنجکاری مختصری صورت می‌گیرد. در حالی که قله‌های بلندبالای سرشان از برف پوشیده است.

در دامنه‌های دنا دره‌های متعدد وجود دارد که هر از چشمه‌های کوچک و بزرگ است. بسیاری از این چشمه‌ها از زیر برف می‌جوشند و از دامنه‌های پرشیب دنا کف‌آلود و پرشتاب سرازیر می‌شوند، از صخره‌های بلند فرو می‌ریزند، بهم می‌پیوندند و رودخانه‌های سرد، شیرین و زلال بشار و خراسان را تشکیل می‌دهند.

بعضی از گلگلهای لاله را در دنا می‌یابیم که ویژه این منطقه بوده و در جای دیگر دیده نمی‌شوند. گل بسیار زیبایی لاله بیشه‌زار یکی از این گلها است. دنا سرچشمه بسیاری از رودخانه‌های بزرگ و سودمند کشورمان است. این کوهها به عنوان ذخایر منابع آب نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنواشت کشورمان دارند.

وسعت و تنوع گیاهان جنگلی، مرتعی، دارویی، خوراکی و زیستی دنا سرمایه ژنتیکی بسیار بالارزشی برای آینده کشورمان به حساب می‌آید.

گونه‌های جانوری متنوع دنا شامل بسیاری از گونه‌های نادر و در خطر انقراض می‌باشند. ارزش دنا از نظر ورزشی و تفرجگاهی بسیار بالا است. استراحت، قدم زدن و کوهنوردی در دنا، در رفع خستگی، رشد و شکوفایی شخصیت، پالایش روح و روان و ایجاد عشق به سرزمین مؤثر و تعیین‌کننده است.

دنا در امر پژوهش و آموزش علوم زمین و زیست‌شناسی نیز مکان باارزشی است. تنوع پدیده‌های بارز زمین‌شناختی و زیستی آن، دنا را به موزه‌ای عظیم و زنده از گیاهان، جانوران و همه پدیده‌های زمین‌شناسی تبدیل کرده است.

حیات وحش دنا معرف سیمای جانوری زاگرس است. خرسهای قهوه‌ای بزرگ، کیکهای عظیم الجثه دری، انواع عقابها و کرکسها، پلنگ، گرگ، انواع گربه‌های وحشی و به ویژه گربه وحشی سیاه‌گوش که تاکنون تصور می‌شد تنها در البرز زندگی می‌کند، همه را در دنا می‌توان مشاهده نمود.

در منطقه دنا می‌توان هما پرند بسیار زیبا و نادر را که با پرواز آرام و پرشکوهش بیش از هر جای دیگر است دید. هما در پرتگاههای بسیار بلند آشیانه می‌سازد. جانورانی مانند سمور، راسو و سنجاب ایرانی که از زیباترین سنجابهای جهان است و در احیاء جنگل بلوط نقش اکولوژیک بسیار مؤثری دارد به وفور در دنا دیده می‌شود.

پرنده‌گانی از قبیل شاهین، بجزی، کبک، سنگ چشم، کمرلوی، انواع چکاوکها و سهرها در دامنه‌های دنا زندگی می‌کنند.^(۶)

جاذبه‌های اکوتوریستی دنا

در چند کیلومتری شهر یاسوج در سمت راست جاده‌ای که از این شهر به سی سخت یا شهر کوهنوردان منتهی می‌شود نزدیک‌ترین آبشار مرکز استان کهگیلویه و بویراحمد با نام آبشار یاسوج در تنگه‌ای به همین نام قرار گرفته است که از جمله جاذبه‌های توریستی دنا می‌باشد.

اهالی منطقه در هر فرصتی که دست بدهد به دامن این آبشار پناه می‌برند و از صفای باغ‌های سرسبز اطراف آن و آب و هوای مساعدش بهره می‌برند. زیبایی این منطقه در بهار و تابستان وصف‌ناپذیر است. وجود گلگلهای زیبا، طبیعت بکر و حیوانات گوناگون آن را به یکی از جاذبه‌های توریستی مهم ایران بدل کرده است.^(۷)

مارگون آبشار بزرگ و معروف نیز در مرز دو استان کهگیلویه و بویراحمد و فارس قرار دارد. این آبشار گرچه در شرق شهر یاسوج و در فاصله تقریبی ۲ ساعت مسافرت با اتوبیبل سواری قرار دارد ولی به دلیل قرار گرفتن در داخل تنگه‌های زیبا و ارتفاع آبشار و نفوذ رگه‌هایی از آب که به داخل مسیر رودخانه‌ها می‌ریزند و پوشش جنگلی انبوهی که در اطراف آبشار به چشم می‌خورد از دیگر آبشارهای دنا معروف‌تر است. گرچه در فصول بارانی حرکت به این منطقه دشوار است، اما به مصداق ضرب‌المثل هر که طابوس خواهد جور هندوستان کند. علاقه‌مندانی به دیدار از این آبشار زحمت رفت و آمد را تقبل می‌کنند و این کار آنها بدون اجر نمی‌ماند.

زیرا علاوه بر دیدار آبشار و زیباییهای طبیعت اطراف، مناظر نفس‌گیر، دشتهای پر از گل‌های لاله و ازگون ختمی در رنگ‌های مختلف و گل‌های وحشی زرد را نظاره می‌کنند و اگر خوش شانس باشند خواهند توانست برخی از پرندگان زیبای این ناحیه را نیز از نزدیک ببینند.^(۸)

آبشار دیگر ناحیه جنوبی رشته کوه دنا در حد فاصل پاتاوه و لوداب آبشار بهرام بیگی است که با ارتفاع تقریبی ۳۰ متر جلوه‌ای از طراوت و زیبایی است. این آبشار در دل دشتهای سرسبز و جنگلهای بلوط ناحیه لوداب قرار دارد و استراحت در دل جنگل بلوط و تنفس در فضای آبشارجان انسان را تازه می‌کند.^(۹)

این آبشار فصلی در دهستان مارگون در ۷۰ کیلومتری شمال غربی یاسوج واقع شده، این آبشار از بهار تا اواخر تابستان پر آب می‌باشد.

در سمت جبهه شمالی در ۶۰ کیلومتری دنا روستای آب‌ملخ واقع شده است که به قولی ۲۰ قله بالای ۴ هزار متر دارد، در ته دره پر شیب به فاصله ۷ کیلومتری جاده آسفالت با باغهای بادام و پرچین‌هایی از نسترن زرد خوشبو،

وجه تسمیه این روستا را معتقد هستند که اگر آب رودخانه‌ای که از پایین ده می‌گذرد، روی گندم‌ها بپاشند دیگر ملخ به محصولات آنها افت نخواهد زد.^(۱۰)

در فاصله نیم‌ساعت از ده آب‌ملخ به چشمه و آبشار تخت سلیمان می‌رسیم که مانند پلی بر رودخانه مارب استوار شده و از طریق ریشه و شاخه‌های درختان که این طاق را تشکیل داده است به رودخانه یاد شده سرازیر می‌شود. این آبشار در عین زیبایی از خطرناکترین آبشارهای ایران نیز محسوب می‌شود.^(۱۱)

آنانی که پس از دیدار از استان اصفهان و شهر سمیرم و آبشار معروف آن از جبهه شمالی به کوه دنا نزدیک می‌شوند پس از عبور از رودخانه نقره‌ای

یا سربری‌رنگ داخل روستایی با باغهای متعدد آن می‌رسند به نام خفر.^(۱۲)

روستای خفر شاید یکی از پردرخت‌ترین روستاها در تمام ایران باشد. آنقدر درخت تبریزی، صنوبر و سیب‌دار و درختان میوه از گونه‌های مختلف دارد که اگر روزها و شبها شاخ و برگهای خشک

شده آنها را در اجاق کمپ بسوزانند دسته‌جمعی دور آن گرم شوند، شاید عمرتان کفاف ندهد که تمام چوبها را شاهد باشید.

رودخانه گل‌آلود به رنگ طوسی از وسط روستا می‌گذرد که در مسیر پائین به جایی به تنگ خون می‌رسد که ماهی فراوان دارد این محله در فاصله یک ساعت و نیم پیاده‌روی از روستای خفر قرار دارد.

در فاصله ۳ کیلومتری خفر به آبشاری برمی‌خوریم که در داخل تنگه‌ای به زیبایی فرو می‌ریزد و در فصل مناسب گل‌های لاله‌ای را که در پایین دستها و در دامنه‌های کوه روئیده‌اند سیراب می‌سازد. آبشار خفر یکی دیگر از آبشارهای بلند دنا می‌باشد.

آبشار خفر نمای دور و پر شکوه قله‌های پوشیده از برف رشته دنا شامل بیژن یک، بیژن دو و قاج مستان، حوض دال که همان حوض قبله است و قله‌های بی‌شمار دیگری را دارد. طرفهای عصر که اثرات آفتاب روی آنها پدیدار می‌شود در شکل هرمهایی از یخ در حال ذوب و براق جلوه‌گر می‌شوند.^(۱۳)

از جلوه‌های دیگر توریست منطقه دنا شهر سی‌سخت می‌باشد. شهر سی‌سخت در دامنه کوه سربلند و زیبای دنا، با بوی آویشن و جویل و گیاهان گونه‌گونی آمیزش عطر و بسویشان انسان را مست می‌کند. میعادگاه کوهنوردانی است که آرزومندانه برای صعود به قله دنا و سایر قله‌های موجود در این منطقه بشتابند.

غنودن در آغوش طبیعت، نشستن در کنار چشمه‌های زیبا، بسیاری از دوستداران طبیعت را به این منطقه می‌کشاند.^(۱۴)

واقع شدن در کنار کوه دنا و قابلیت ورزش کوهنوردی، داشتن هوای خوب در تابستان و همچنین باغات و چشمه‌سارهای زیبا در اطراف این شهر به عنوان یک پتانسیل توریستی برای این شهر مطرح می‌باشد.^(۱۵)

سی‌سخت با ارتفاع بیش از ۲۲۰۰ متر از سطح دریا در اواخر پائیز شاهد بارش برف سنگین زمستانی است. شهر سی‌سخت نقطه آغازین برای صعود مشتاقان ورزش زیبای کوهنوردی و اسکی که هر ساله به سوی قله دنا با ارتفاع ۴۴۰۹ متر سیر خواهند نمود می‌باشد.

سی‌سخت در مشرق منطقه

شناسانده شده و در به کارگیری از امکانات آن اقدامات مؤثری صورت پذیرد.

پاورقی

- ۱- راهنمای توریستی ۱۸۰ دانه کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، استان کهگیلویه و بویراحمد، ص ۲.
- 2 - Ecotourism **طبیعت گردی**
- ۳- فیروزی، محمدعلی، بررسی نقش اکوتوریسم بر توسعه محلی و منطقه ای...، مجموعه خلاصه مقالات همایش توانمندیهای جغرافیایر برنامه ریزیهای توسعه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، دی ماه ۱۳۸۰، ص ۶۹.
- 4 - World Tourism Organization **سازمان گردشگری جهانی**
- ۵- زمر دبیان، محمدجعفر، اهمیت و جایگاه لندفرمهای ژئومورفیک در اکوتوریسم ایران، منبع قبلی، ص ۴۰.
- ۶- منطقه حفاظت شده دنا: بروشور اداره کل حفاظت محیط زیست کهگیلویه و بویراحمد.
- ۷- آبخیزها، چشمه ها و دریاچه های زینت بخش دامنه های زاگرس، نشریه گردش شماره ۱۴، ص ۱۶.
- ۸- منبع قبل.
- ۹- منبع قبل.
- ۱۰- و خوشوری، احمد، دور دنا در هشت روز، نشریه گزارش شماره ۹، ص ۹.
- ۱۱- منبع شماره ۷.
- ۱۲- منبع شماره ۷.
- ۱۳- منبع شماره ۱۰.
- ۱۴- که کجاسفرکنیم: نشریه گردش، شماره ۱۴، ص ۱۰.
- ۱۵- شیوانی، عبدالحسن، مطالعه جغرافیایی شهرستان بویراحمد سردسیر، پایان نامه دوره کارشناسی، دانشگاه اصفهان، ۱۳۷۴، ص ۱۸۶.
- ۱۶- اسفندیاری فرد، امید، سی سخت، شهر آرمیده پر دامن دنا، نشریه گردش، شماره ۱۴، ص ۲۲.
- ۱۷- در منطقه کهگیلویه و بویراحمد به دره های نسبتاً بزرگ «دلی» می گویند.
- ۱۸- مرکز انفورماتیک و مطالعات توسعه: دفتر برنامه ریزی (مطالعه توسعه اقتصادی، اجتماعی لرستان کهگیلویه و بویراحمد، توریسم و مراکز فرهنگی)، انتشارات سازمان برنامه و بودجه استان کهگیلویه و بویراحمد، ۱۳۷۳، ص ۴۴.

بویراحمد سفلی قرار دارد و دوازده ده را در بر می گیرد. بزرگترین آبادی ده بزرگ، نام دارد که بیشتر در نزد اهالی به نام سی سخت معروف است و در ۳۶ کیلومتری شمال غربی یاسوج در منطقه ای کوهستانی واقع شده است.

سی سخت در دامنه قلّه زیبای دنا با ۴۴۶۰ متر ارتفاع قرار دارد. از مغرب به بنی رود و از جنوب به رودخانه بنشار می رسد و برای سفر به شهرضا و سمیرم باید از گردنه بیژن با ۴۲۰۰ متر ارتفاع گذشت. آب و هوای سی سخت تحت تأثیر کوهستان دنا، سردسیر و پر آب است. بزرگترین و پر آب ترین چشمه اش، چشمه بنشو یا چشمه میشی است که در گردنه بیژن قرار گرفته و آب آن برای سی سخت طبیعی زیبا و سحر انگیزی می آفریند و آن را آبیاری می کند.

به دلیل کوهستانی بودن منطقه، خانه ها در سی سخت حالت پلکانی دارند و بام هر خانه به منزله حیاط خانه دیگر است.

خانه یا حیاط محصور در سی سخت کم دیده می شود. در مجموع این نحوه قرار گرفتن خانه ها از دور چشم اندازی زیبا به وجود آورده است که با طبیعت سخت کوهستان هماهنگی دارد و همچون تابلویی زیبا می نماید.

سی سخت چند روستای زیبا و دیدنی در حومه خود دارد که می توان از بیاره، کو خدان، قلعه و عباس آباد نام برد.^(۱۶)

سایر جاذبه های اکوتوریسمی منطقه دنا به طور مختصر به شرح زیر است:

هفت چشمه: در دهستان مارگون قرار دارد که از آب آن آبخاری زیبا و دیدنی به وجود آمده است.

پوله زیلانی: در این مکان که اطراف گاه گرمسیری اهالی زیلانی است چشمه های فراوان و چشم اندازهای زیبایی دارد.

چشمه خارکون: در ۱۵ کیلومتری یاسوج واقع شده و دارای محوطه ای پوشیده از درختان بلوط است.

برم (دریاچه) مرز زرد زیلانی: در فاصله ۳ کیلومتری شرق «دلی رون»^(۱۷) که در دهستان مارگون و یک کیلومتری کوه شورم یا شوران و به ابعاد ۳۰۰×۸۰ وجود دارد که به برم مرز زیلانی معروف است. این برم مکانی زیستی انواع پرندگان آبی، خرچنگ، ماهی و لاک پشت است.

تالاب برم شیر: این تالاب با مساحتی بیش از ۵ هزار متر مربع در دره تنگ در ۵ کیلومتری جنوب شرقی روستای پر اشکفت واقع شده است.

پیست اسکی کاکان یاسوج: از بی نظیرترین پیستهای اسکی ایران و تنها پیست اسکی در جنوب کشور در ۳۰ کیلومتری شمال شرقی یاسوج واقع شده است.^(۱۸)

نتیجه گیری

دنا با برخورداری از جاذبه های زیاد در امر اکوتوریسم متأسفانه فعالیت زیادی در امر پذیرش گردشگر در حد توان خود نداشته است. جاذبه های طبیعی زیادی شامل ارتفاعات، دره ها، تنگه ها، چشمه ها، رودخانه ها، آبخیزها مکانهایی با چشم اندازهایی زیبا همگی جزء جاذبه های این منطقه می باشد که امید است با به کارگیری ابزارهای مناسب تبلیغات این منطقه